

Sayı: 5

Mayıs'05

ISSN 1305-1140

sirtcantam®

aylık gezi kültürü dergisi

Fiyat: 2,5 TL / 500000 TL

Şövalye Adası
(Makra)

Ladon'un Bahçesi
Pazarköy

Sürdürülebilir
Eko-Turizm

Nüzhetiye

Doğa ve Kültür
Takvimi

gezi
rehberi

sirtcantam.com

Şövalye Adası
(Makra)

arkeoloji - inceleme

Metin : Fatih Onur

Fotoğraflar : İsmail Şahinbaş

Kısa bir süre önce, hocam Mustafa Adak'la birlikte çevreye ait bazı yazıtların kopyalarını almak üzere Fethiye'ye gitmiştik. Eskiçağ ve bilim dostu olan Pınar Döğerli B. Kafaoğlu'nun Arkeoloji ve Sanat Yayınları'ndan çıkan "**Annemin Çıkını-Yonca Döğerli Koleksiyonu. Bir Grup Eser Kataloğu**" adlı kitabında tanıttığı bazı eserlerin üzerilerindeki yazıtları inceleyebilmek için kendisine başvurduğumuzda, hiçbir yardımını esirgememişti.

Tarihi eserlere olan duyarlılığı ile bizi de etkileyen Pınar Hanım, Şövalye Adası üzerinde de kalıntılar olduğunu ve eğer istersek bizi oraya götürebileceğini belirtti. Pınar Hanım'ın yayınladığı koleksiyonun sahibi olan annesi Yonca Döğerli ve vaktiyle Muğla milletvekilliği yapan babası Ali Döğerli bizi evlerinde ağırladılar. Ali Döğerli, 19 yüzyılda Tlos akropolünde oturan bölge derebeyi Ali Ağa'nın torunudur. Dönemin gezginlerinden Spratt ve Forbes 1842 yılında tanıştıkları Ali Ağa için şöyle yazmışlardır: "Mütevazı tavırlı, iyi giyimli, bir gözü gören ev sahibimiz, oldukça kibar birisiydi ve bizimle fazlaca ilgilenmişti." Daha sonra kaldıkları yerin ve çevresinin etkileyici tasvirini yapmaktadır. Bu ağırlamayı daha sonra Texier de anmıştır. Bölgeye daha sonraları gelen Bendorf ve Niemann vaktiyle çok methedilen bu evin harap durumda olduğunu ve bu yönetim makamının Makri'ye (Fethiye) taşındığını belirtir. Gerek yukarıdaki bilgilere gerekse torunu Ali Bey'in verdiği bilgilere bakarak Ali Ağa için günümüzde söylenen "Kanlı" lakabının halkın bir uydurması olduğunu söyleyebiliriz. Pınar Hanım'ın annesinin de babasının da kendisi gibi bir arkeoloji dostu ve çok misafirperver olduklarını belirtmeden geçemeyeceğim. Güzel bir karşılama, harikulade bir yemek ve sıcak bir sohbetin ardından, Pınar Hanım'ın önderliğinde adayı gezmeye başladık.

Surlar, tonozlar, mozaikler...

Bu ada günümüzde iskân edilmiş olmakla birlikte, günü birlik geziler ve piknikler için de kullanılmaktadır. Pınar hanım, Fethiye'nin bir yerel TV'si için hazırladığı bilgilerde, halkın Fethiye'den adaya ulaşan yılanlarla çok mücadele ettiğini bu nedenle adaya Yılanlı Ada da dendiği belirtmektedir. Adanın her tarafına yayılmış olan bina kalıntıları ve etraftaki gerek seramik gerekse yapı taşlarına ait parçalardan burasının antik dönemde sıkı bir şekilde iskan edildiği anlaşılmakta. Bir temel kazısı sonucu farkına varılmış ve Fethiye müzesi tarafından ortaya çıkarılmış olmakla beraber, maalesef kazısı tamamlanmamış gibi görünen bir şapel temeli, etrafı büsbütün saran modern evlerin arasında kaderine terk edilmiş olarak durmakta.

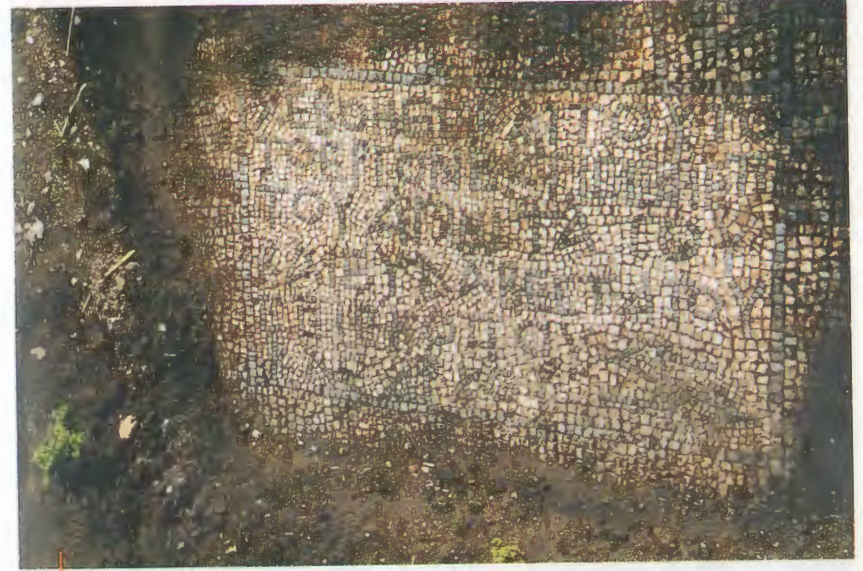

Adadaki yapıların büyük çoğunluğu Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerinden kalmadır.

Bazı evlerin altında kalan sarnıçlar da adanın alt yapısının sarnıçlarla dolu olduğunu gösteriyor. Bu sarnıçlardan bazılarının üzerindeki taban döşemesi mozaiklerle kaplanmış. Çeşitli binaların zeminlerine döşenmiş olan bu mozaiklerin yazılı olan bir bölümünü ada sakinlerinin yardımıyla görebildik. Pınar Döğerli'nin belirttiğine göre, Şövalye Otel'i'nin yaklaşık 50-60 m batısında, 4 yıl öncesine kadar varolan mozaiklerin tümü, neredeyse yok edilmiş. 1950'lerde başlayan iskân hareketinde modern evler doğrudan Bizans yapılarının üzerine kurulmuş. Pınar Hanım'ın notlarında, bu iskândan önce bazı binalarda kullanılmak üzere çok sayıda antik yapı taşlarının adadan Fethiye'ye taşındığı da yazmaktadır. Antik dönemde adada su olmadığı için, bu ihtiyaç doğal olarak sarnıçlarla sağlanmaktaymış. Adanın bazı yerlerinde özellikle güneybatı ve kuzeybatı uçlarında ortaçağa ait surlar

ve kule kalıntıları bu adanın tahkimat altına alındığını göstermektedir. Adadaki yerleşimin merkezi şu an modern yerleşimin altında kaldığından gözlemlerimizin çoğunu merkezin etrafında yaptık ve Geç Helenistik – Erken Roma dönemine ait tonozlu bir yapı dışında, yüzeyde görülen hemen hemen bütün yapıların ortaçağa ait olduğunu gördük. Fakat, adanın Telmessos limanının tam girişindeki konumu, liman kontrolü için ilk çağlarda da kullanılmış olması gerektiğini gösterir. Ada üzerindeki kalıntılar aslen üç yerde iyi gözlemlenebilmektedir. Güneybatı ucu ile kuzeybatı ucunda tahkimli kuleler ve geç dönem surları görülebilmektedir. Adanın orta kesimlerinde ise yine savunma duvarlarına ait kalıntılar görülmektedir ve bunlar ortaçağ Bizans duvarlarıdır. Adadaki yapıların büyük çoğunluğu Geç Roma ve Erken Bizans dönemlerinden kalmadır.

Fotoğraftaki yazıt Erken Bizans dönemine aittir. Çevirisi şöyledir: "Ey Mesih İsa! Yardım et, bu yapı pek mübarek ve dinibütün piskopos Klearkhos döneminde yaptırılmıştır."

Adadaki kalıntılar pekçok evin bahçesinde görülebilir.

Birçok yerde sarnıçlar bulunmaktadır ve bu sarnıçlardan bazılarının üzerindeki taban döşemesi mozaiklerle kaplanmıştır. Adanın her tarafında antik seramik parçaları, blok taşlar, sütun ve sütun başlıkları bulunmaktadır. Maiuri, adada bir Roma hamamı tespit etmiş ve 3. yüzyıla tarihlemiş, fakat Ruggieri bu hamamın altıncı yüzyıl olması gerektiğini belirtmiştir. Tietz, Fethiye Körfezi üzerine yazdığı kitapta, adada Roma dönemi ya da daha öncesine ait kalıntı bulunmadığını belirtse de gözlemlerimizde en azından Roma dönemine tarihlenmesi gereken yapı birimlerinin varlığını gördük.

Lykia adası

Şövalye Adası, yaklaşık 1,5 km uzunluğunda güneybatı-kuzeydoğu yönünde ve Fethiye limanının girişini tutan bir set gibi konumlanmıştır. Adanın tarihi hakkında çok fazla bilgi

Döşerli Ailesi.
Ali Döşerli vaktiyle
Muğla Milletvekiliği
yapmıştır.

olmamakla birlikte, bazı eski kaynaklarda değinilmiştir. İlk olarak Miletli Aleksandros Polyhistor tarafından İ.Ö. 1. yüzyılda yazılmış Yunanca bir deniz seyahat rehberinde Makra adı altında Lykia'nın bir adası olarak gösterilmiştir. Plinius, bu adanın Macris adıyla, Lagusa (Kızıl Ada) ile Didymae (ya Yassıca Adaları ya da Delikliadalar) arasında olduğunu belirtir. Bundan sonra ise 5 yy.a kadar tarihi kayıtlarda ada hakkında bir bilgiye rastlanmaz. İ.S. 451 yılında tertiplenen Khalkedon (Kadıköy) konseyine Telmessos ve Makra Adası adına Zenodotos isimli bir piskoposun katıldığı kaydedilmiştir. Adanın Makra adı 10. yy'dan sonra Telmessos kentine geçmiş ve Telmessos kenti bu dönemden itibaren Makri olarak adlandırılmıştır. Adanın ismi ise Palaio Makri (Eski Makre) olarak değişmiştir.

Tietz, Fethiye'nin ortaçağda bataklık bir konumda olmasından hareketle, Telmessos/Makre piskoposunun adada ikamet ediyor olabileceğini belirtmektedir. Nitekim ada üzerinde Şövalye Oteli'nin 50-60 m kadar batısında yer alan bir mozaik üzerinde Klearkhos adında bir piskopos okunmaktadır. Muhtemelen bir kilise olabilecek bir yapının zeminine döşeli olan mozaikteki bu yazıt, erken Bizans dönemine tarihlenebilmekle birlikte çevirisi şöyledir: Ey Mesih İsa! Yardım et, bu yapı pek mübarek ve dini bütün piskopos Klearkhos döneminde yaptırılmıştır.

Rodos Şövalyeleri

Adanın günümüzdeki ismi olan "Şövalye" kelimesinin altında ise aynı anlama gelen Cavaliere (İtal.), chevaliers (Frans.) yatmaktadır ve bu isimlendirmelerin nedeni ise Kudüslü Aziz Johannes'in (St. John) emriyle 1306 yılında, Haçlı seferleri esnasında Rodos'u ve çevresini kontrol altına alan ve Makri (Fethiye) limandan istifade eden Rodos Şövalyeleri'dir. Bu şövalyeler limanla birlikte adayı da idare altına almışlardır. Yine daha geç döneme ait Yunanca bir seyahat rehberi, Makri körfezindeki iki adadan bahseder ve büyük olanının adının Fraronesi olduğunu ayrıca üzerinde pek çok sarnıç bulunduğunu belirtmektedir. Fraronesi kelimesi de Johannes'in Frères'i (Johannes'in kardeşler tarikatı) adası anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla bahsedilen ada da Şövalye Adası'dır ve bu ada üzerinde Johannes şövalyelerine ait bir tarikat merkezi kurulmuş olabileceği ihtimalini doğurur. Yine geç döneme ait bir başka seyahat rehberinde ise adanın ismi Palaio Rodos (Eski Rodos) olarak gösterilmiştir, bu isim de yine Johannes'in haçlı şövalyelerinin anısına verilmiştir. 16. yy'da Piri Reis,

Kitab-ı Bahriye'de bu adanın üzerinde harap binalar olduğunu ve bu harap binaların gayrimüslim denizcilerce Petelos olarak adlandırıldığını yazmıştır. Bu adlandırma hakkında bir açıklama yapılamamakla birlikte, Petelos ismi, günümüz Kurtoğlu burnunun antik ismi olan Pedalon ile ilgili olabilir. Günümüz halkı ise bu ada için Meğri, Eski Meğri, Fethiye Adası gibi adlandırmaların yanı sıra daha yaygın olan Şövalye Adası adlandırmalarını kullanmaktadır.

Kaynakça:

- Rd. Hoskyn, *Narrative of a Survey of part of the South Coast of Asia Minor; and of a Tour into the Interior of Lycia in 1840-1; accompanied by a Map*, Journal of the Royal Geographical Society 12 (1842) 143-161
- T.A.B. Spratt – E. Forbes, *Travels in Lycia, Milyas, and the Cibyratis I*, Londra 1847, s.36.
- Ch. Texier, *Küçük Asya. Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi* (çev. Ali Suat). Ankara 2002, Cilt III, s. 346
- C. Ritter, *Erdkunde von Asien, Teil XIX. Kleinasien 2*, Berlin 1859, s. 940
- O. Benndorf – G. Niemann, *Reisen in Lykien und Karien (Reisen im südwestlichen Kleinasien I). Mit einer Karte von H. Kiepert*, Viyana 1884, s. 139
- A. Maiuri, *Viaggio di esplorazione in Caria, Annuario 4-5 (1921-1922 [1924])*, s. 424
- A. Delatte, *Les Portulans grecs, Liège-Paris 1947/Brüssel 1958*
- J. Darrouzès, *Notitiae episcopatuum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Paris 1981
- W. Tietz, *Der Golf von Fethiye. Politische, ethnische und kulturelle Strukturen einer Grenzregion vom Beginn der nachweisbaren Besiedlung bis in die römische Kaiserzeit*, Bonn 2003
- H. Hellenkemper-F. Hild, *Lykien und Pamphylien (Tabula Imperii Byzantini 8)*, Viyana 2004